

מבוא להוראת נושא הלאומיות המודרנית באירופה במאה ה-19

תנועה לאומית מדגימה - איטליה

א. ידע:

1. המצב המדיני, והמצב החברתי-כלכלי באיטליה לפני שהחל המאבק הלאומי, הגבולות בהם חיו בני הלאום האיטלקי, מי שלט באיטליה.
2. מטרת המאבק והכוחות הפעילים שהניעו את המאבק הלאומי באיטליה.
3. השלבים העיקריים במאבק של התנועה הלאומית באיטליה.
4. דרכי הפעולה שנקטו בשלבי המאבק השונים באיטליה.
5. הגורמים שסייעו למאבק הלאומי באיטליה, והגורמים שעיכבו אותו. הסבר כיצד סייעו או עיכבו.
6. תוצאות המאבק הלאומי באיטליה עד שלהי המאה ה-19.
7. קווי הדמיון והשוני בין המאבק הלאומי באיטליה לבין דפוסי הפעולה ושלבי המאבק של התנועות הלאומיות באירופה במאה ה-19.

ב. מיומנויות:

- ✓ ניתוח מקורות מילוליים
- ✓ ניתוח מקורות חזותיים
- ✓ הבנת נושא בהקשרו ההיסטורי הרחב – סיבתיות היסטורית
- ✓ יישום
- ✓ שימוש בספר לימוד
- ✓ השוואה
- ✓ הערכת איכות מקור

ג. מצגות ושיעורים מקוונים:

[מצגת של גלבוע כהן – מדינה מדגימה, איטליה](#)

[שיעור מקוון של גלבוע כהן – המאבק לאיחוד איטליה](#)

ד. שאלות מתוך בחינות בגרות:

לפניכם מקבץ שאלות שהופיעו בבחינות הבגרות בשנים האחרונות. ליד כל שאלה צוין סוג השאלון, וכמובן – מועד הבחינה. הינכם מוזמנים להשתמש בשאלות אלה ולהתאימן לתלמידים:

1. שאלה מתוך בחינת בגרות שאלון 022281, חורף תש"ף 2020:
 - א. בחר בתנועה לאומית שפעלה באחת מן הארצות האלה: יוון, פולין, איטליה, גרמניה. הסבר את מטרת המאבק של התנועה שבחרת, והסבר כיצד עיכבה אחת מן המעצמות מאבק זה או כיצד סייעה אחת מן המעצמות למאבק זה.
2. שאלה מתוך בחינת בגרות שאלון 022281, קיץ תשע"ט 2019:
 - א. בחר בתנועה לאומית שפעלה באחת מן הארצות האלה: יוון, פולין, איטליה, גרמניה. הצג קושי אחד במאבק של התנועה שבחרת, והסבר שני גורמים שסייעו לה במאבקה.
3. שאלה מתוך בחינת בגרות שאלון 022115, אוגוסט (חצב-ברק) 2015:
 - א. מאבקן של התנועות הלאומיות באירופה במאה ה' 19
בחר באחת מן הארצות האלה: יוון, פולין, גרמניה, איטליה.
 - א. בארץ שבחרת, תאר את המצב המדיני והחברתי-כלכלי לפני תחילת המאבק הלאומי. הסבר את מטרת המאבק של התנועה הלאומית בארץ זו. (15 נקודות)
 - ב. הצג את השלבים העיקריים במאבק של התנועה הלאומית בארץ שבחרת ואת התוצאות של מאבק זה. (15 נקודות)
4. שאלה מתוך בחינת בגרות שאלון 022115, חורף תשע"ב 2012: בסעיף ב' של השאלה באה לביטוי חשיבה מסדר גבוה: לאחר שבסעיף א' נדרש להבין את הקטע ולהסביר דרכי פעולה של התנועות הלאומיות הבאות בו לביטוי, בסעיף ב' על התלמיד להתמודד עם רמה של יישום ולהדגים אחת מדרכי פעולה אלה בתנועה הלאומית עליה למד.

1. **תנועות לאומיות באירופה במאה ה-19**

קרא את הקטע שלפניך שכתב מנהיג של אחת התנועות הלאומיות באירופה, וענה על שני הסעיפים א-ב שאחריו.

בתנועתנו הלאומית באה לידי ביטוי אחוות כל בני העם, המשוכנעים שהייעוד שלנו הוא להיות אומה המסוגלת להגיע לכך בכוחות עצמה, אומה שהיא ברית אחת של מחשבה ומעשה, חופשית, בעלת שוויון אזרחי, אחת ומאוחדת, בלתי תלויה ועצמאית. האמצעים שהתנועה מתכוונת להשתמש בהם כדי להשיג את מטרותיה הם חינוך ומאבק. בשני אמצעים אלה יש להשתמש כאחד, והם צריכים להיות מתואמים ביניהם. צבעי הדגל של התנועה הלאומית שלנו הם לבן, אדום וירוק, וקסמתה – חירות, שוויון ואנושיות מצד אחד, ואחדות ואי־תלות מצד שני.

(מעובד על פי ג' מציני, "איטליה הצעירה", 1832, בתוך מ' זיו וש' אטינגר, דברי הימים, תל אביב, 1987, כרך ג', חלק ב', עמ' 157-158)

שים לב: בשאלה זו אין לכתוב על התנועה הציונית.

- א. על פי הקטע, הצג שתי מטרות של תנועות לאומיות, והסבר את שתי דרכי הפעולה, המוזכרות בקטע, להשגת המטרות. (15 נקודות)
- ב. בחר באחת מדרכי הפעולה שהסברת בסעיף א, והדגם אותה בפעילות של התנועה הלאומית שלמדת עליה.
- הצג גורם אחד שעייב את השגת המטרות של תנועה זו. (15 נקודות)

ה. הצעות למטלה נוספות:

1. "השועל והאריה" – האזנה מודרכת לתוכנית "שעה היסטורית"

להלן קישור לתוכנית "שעה היסטורית" בהשתתפות פרופ' הר סגור. התוכנית עוסקת במערכת היחסים והכוחות בין המנהיגים שפעלו לאיחוד איטליה לקישור

הקדמה:

מומלץ לתת לתלמידים את משימת ההאזנה לבית. יש לתת לתלמידים את השאלות הבאות לפני ההאזנה:

1. הסבירו מהם האתגרים שעמדו לפני המנהיגים, על פי פרופ' הר סגור.
2. הציגו את העובדות אותן מציין פרופ' הר סגור בתוכנית.

3. הסבירו מה דעתו של פרופ' הר סגרו על כל אחד מהמנהיגים הבאים: גריבלדי, קאבור, המלך ויטוריו (בתוכנית הפרופ' מכנה אותו "ויקטוריו") אמנאלה וכיצד כל מנהיג תרם לאיחודה של איטליה.

דיון כיתתי:

לאחר ההאזנה והמענה על השאלות, ניתן לבצע דיון בכיתה בשני חלקים בהתבסס על השאלות המנחות להאזנה.

חלק ראשון:

- רישום על הלוח של כל אחד מהמנהיגים עליהם פרופ' הר סגור מדבר.
- במהלך הדיון יש להתייחס לשאלות המנחות ולרשום על הלוח את תשובות התלמידים מתחת לשמו של כל מנהיג.

חלק שני: לאחר הצגת המידע על הלוח, ניתן להדגיש ביחד עם התלמידים מהן העובדות ומהי דעתו של פרופ' הר סגור על כל מנהיג. כמו כן, ניתן לבקש מהתלמידים לנמק מדוע מידע מסוים הוא עמדה ואחר הוא עובדה.

לסיכום: מה הייתה תרומתו של כל מנהיג לאיחוד איטליה?

2. שימוש במקורות היסטוריים¹:

לפניכם מקור חזותי – ציורו של האמן האיטלקי סבסטיאנו דה-אלברטיס בן המאה ה-19 אשר מתאר את המפגש בין המלך ויטוריו אמנאלה השני ובין ג'וזפה גריבלדי ליד הכפר טיאנו שבמחוז קמפניה: [לקישור](#)²

- נתחו את המקור על פי חמשת המ"מים. העריכו את איכותו של המקור להבנת הדרך בה גריבלדי נתפס על ידי האיטלקים בתקופת פעילותו לאיחוד איטליה.
- הסבירו באיזה אופן המקור, אותו ניתחתם, תמוך בדעתו של פרופ' הר סגור באשר למנהיג ג'וזפה גריבלדי.
- אתרו בספר הלימוד מקור (חזותי או מילולי) המתאר את דמותו של גריבלדי. נתחו את המקור על פי חמשת המ"מים ובצעו השוואה לקטע מהתוכנית "שעה היסטורית" המתאר את דמותו של גריבלדי על פי התבחינים הבאים: יוצר המקור, השנה, סוג המקור. הסבירו מה ניתן להסיק על דמותו של גריבלדי כמי שתורם לאיחוד איטליה בראי ההיסטוריה על בסיס ההשוואה שביצעתם.

¹ ניתן להשתמש בכל השאלות או רק בחלקן.

² ניתן להתאים את הסצנה המתוארת בציור לקטע בתוכנית החל מ- 44:07 העוסק במפגש ליד טיאנו.

מדינת ישראל
משרד החינוך
המזכירות הפדגוגית
אגף חברה ורוח
הפיקוח על הוראת היסטוריה

3. צמיחת הלאומיות באיטליה – לקראת איחוד – שיעור מקוון

פותח על ידי מט"ח עבור משרד החינוך

צמיחת הלאומיות באיטליה - שלבים ראשונים : לקישור

צמיחת הלאומיות באיטליה - לקראת איחוד לקישור